

Zuidpool

De aanzegster

Of ze een hand had in H. Weinsteins veroordeling voor seksuele aanranding en verkrachting kunnen we niet met zekerheid zeggen. Het is evenmin geweten of zij K. Spacey via getouwtrek-achter-de-schermen van het scherm deed verdwijnen. Wat we wél weten is dat onze Aanzegster strijdt tegen mannelijke onderdrukking en machtsmisbruik. Van slachtoffer naar heldin en stichtend voorbeeld voor andere vrouwen: de beroemde actrice die centraal staat in de theatertekst van Ilja Leonard Pfeijffer vindt zichzelf op korte tijd helemaal opnieuw uit. Ze zet een mediagolf in gang en wordt het gezicht van een beweging die alle lagen van de bevolking beroert – zelfs tot ver voorbij de landsgrenzen. Daarbij lijkt ze evenwel een cruciaal stukje van zichzelf onder de mat te vegen, gemakshalve te vergeten dat zij ooit zelf dader was. Toch niet écht?! De aanklaagster wordt aangeklaagd.

WAAR HANGEN DIE VROUWELIJKE HAMLETS IN HEMELSNAAM UIT?

Dankzij de Weinsteins van deze wereld worden vrouwen naast de scène vaak stiefmoederlijk behandeld (niet echt door stiefmoeders dus – we kunnen niet allemaal Assepoester zijn). Maar de vrouwen óp het toneel hebben het evenmin onder de markt. De crossdressing-gewoonte uit de theatergeschiedenis, waarbij jonge mannen standaard alle vrouwenrollen voor hun rekening namen, zijn we verleerd, maar er vallen überhaupt nog altijd niet veel van die rollen te vertolken. De westerse theatercanon bevat nauwelijks vrouwelijke Hamlets of Oedipussen. Tijd om daar verandering in te brengen, dacht Ilja Leonard Pfeijffer, waarop hij prompt De aanzegster schreef.

Dat hij daarbij Sofie Decleir voor ogen hield, is niet toevallig. *“Als je een koninginnerol voor Sofie Decleir kan schrijven, moet je niet twijfelen”,* riep Tom Lanoye van de daken (of liever: in Humo) naar aanleiding van De felomstreden kroon van Edward II, dat hij in 2017 voor Zuidpool schreef. Lanoye: *“Sofie Decleir is, zo hebben Josse De Pauw en ik om vier uur ‘s nachts in een Oostends café besloten, een van onze vijf wereldactrices.”* Astemblijft.

ACTUEEL, ACTUELER, AANZEGSTER

Ilja Leonard Pfeijffer is niet vies van maatschappelijke betrokkenheid in zijn romans. Zowel ‘La Superba’ (2013) als ‘Grand Hotel Europa’ (2019) noemt hij *“geëngageerd”* en *“betrokken in die zin dat ze iets willen zeggen over de tijd waarin we leven. Over de problemen die er nu zijn. Ik wil graag een beetje bewustwording creëren.”* Voor La Superba betekende dat een blik op migratie, terwijl Grand Hotel Europa toerisme en globalisering onder de loop neemt.

We doen De aanzegster wellicht geen eer aan met het etiket #MeToo-toneel, maar het thema van dit stuk is alleszins opnieuw heel erg van de tijd. De bekende actrice die de kat de bel aanbindt, is slachtoffer van de ‘geen seks, geen solo’-schandalen die pijnlijk herkenbaar zijn voor heel wat

toneelspeelsters en danseressen. Met één belangrijk verschil. Misschien heeft de aanzegster zich evengoed schuldig gemaakt aan scheldpartijen en pesterijen... Of erger.

Waarom we ‘misschien’ zeggen? Omdat de ‘rise and fall’ van de aanzegster zich nu eenmaal afspeelt in het nu, het ‘fake news’-tijdperk. Pfeijffers collega Salman Rushdie wijdt er een gigantisch stuk van zijn recentste roman Quichotte (2019) aan: *“This is the third world war, and the future of the free world, of untwisted social media and unfixed elections, of facts and law and democracy and freedom [...] depends on winning it. [...] Cyberwar [is] the attack on truth by lies. It [is] the pollution of the real by the unreal, of fact by fiction.”* (230)

Rushdies verteller deelt de tijd op in BG (Before Google) en AG (After Google), maar de zoekmachinegigant is natuurlijk niet de enige schuldige. De media dragen een even grote verantwoordelijkheid. Ze maken beeldvorming belangrijker dan realiteit, ook in De aanzegster.

FAKE NEWS OF FEITEN: WAT ZAL ‘T ZIJN?

Het nieuws dat de aarde plat is, slikken we niet meer (de ‘flath earther’ Mike Hughes die eind vorige maand overleed toen hij met een zelfgemaakte raket wou bewijzen dat de aarde geen bol is, rekenen we uiteraard niet tot ‘we’). Maar toch nemen mediakanalen en overheden nog geregeld andere loopjes met de waarheid.

Uit een studie van Oxford University, tussen de Harry Potter-opnames door, blijkt dat in 2019 in minstens zeventig landen overheidscampagnes opdoken *“waarin moedwillig foute informatie werd verspreid”*. Experts uiten hun bezorgdheid: *“de manipulatie van de publieke opinie via sociale media is een groeiend probleem en vormt een bedreiging voor de democratie.”* En voor haar leden, natuurlijk, die hun geloofwaardigheid ondermijnd zien en het zwijgen opgelegd worden. Terecht, in het geval van onze aanzegster? Oordeelt u vooral zelf.

DIRECT EN DYNAMISCH MET ILJA LEONARD PFEIJFFER

Pfeijffer mag dan wel in Genua wonen, hij is een van de huisschrijvers van Toneelgroep Maastricht. Voor dat gezelschap goot hij onder meer zijn Brieven uit Genua, Peachez en het met de Libris Literatuurprijs bekroonde La Superba in toneelteksten, en pende hij De advocaat (goed voor de Taalunie Toneelschrijfprijs 2017). Met De aanzegster gaat de Nederlandse grootmeester voor het eerst in zee met het Antwerpse Zuidpool.

Pfeijffer: *“De kracht van toneel is dat het abstracte discussies menselijk kan maken en kan laten zien waar we het eigenlijk over hebben wanneer we onze mond vol hebben van meningen. Goed toneel poneert niet, maar ademt, twijfelt en voelt. Daar is behoefte aan. Dat wil ik maken.”*

Pfeijffer heeft al meer dan veertig titels op zijn naam staan, waaronder poëziebundels, kortverhalen, essays, columns, bloemlezingen en vuistdikke romans. Toneelschrijverij moet volgens hem absoluut niet onderdoen voor de literaire genres waarmee hij bekendheid verwierf. *“Een theaterstuk is voor mij net zo’n belangrijk autonoom werk”, vindt hij. “Een dialoog voor toneel is moeilijker dan voor een boek. Het moet directer, dynamischer. De conversaties in mijn boeken zijn ook beter, scherper geworden dankzij mijn theaterteksten. Spannend aan toneel is dat er zoveel andere mensen bij betrokken zijn. Mijn tekst is de helft van een kunstwerk dat op toneel tot leven komt. Het is een soort magie.”*

IMMER MET FLAIR: SOFIE DECLEIR

Pfeijffer schreef zijn tekst op maat van Sofie Declair, die van 2005 tot 2017 samen met Jorgen Cassier en Koen van Kaam de artistieke kern van Zuidpool vormde. Sinds een aantal jaren freelancet de actrice, maar ze blijft dus regelmatig in ‘haar’ gezelschap opduiken. De reden voor die switch? Ze wou naar eigen zeggen *“de deur openzetten voor mogelijke andere encounters, ook op het vlak van tv en film.”* En die waren er zeker, want u zag Declair vast aan het werk in De Dag (als inspecteur Mercedes Vos) en De Twaalf (waarin ze Inge Van Severen speelde, de advocate van Marc Vindevogel).

Omdat Declair vóór haar tv-succes hoofdzakelijk theater speelde, was het even wennen om zichzelf op het scherm te zien: *“Dat was zo goed als doodgaan”,* bekent ze. *“Mijn stem klonk helemaal anders dan ik ze in mijn hoofd hoor. En ik vond dat ik er ook anders uitzag dan het beeld dat ik ken uit de spiegel. Het was heel bevreemdend. En nóg raarder was mezelf bekijken met de stem van een andere actrice. De Dag is aan vele buitenlandse zenders verkocht en voor de Franse versie werden wij gedubd. Ik schoot de hele tijd in de lach tijdens de voorstelling in Parijs.”*

MET THEATERKOMPANEN EN VIBRAFOON

Declair krijgt in De aanzegster het gezelschap van haar theaterkomanen Jorgen Cassier en Koen van Kaam. De eerste nam de regie op zich, terwijl de tweede naast haar op het podium plaatsneemt, samen met Robby Cleiren, Nico Sturm en Kenneth Cardon.

Els Vandeweyer speelt live vibrafoon en percussie. Net als Pfeijffer is deze Belgische topmuzikante over de hele wereld thuis. Ze studeerde in Antwerpen, Brussel, Lissabon en Oslo, trok op uitnodiging van saxofonist Ken Vandermark naar Chicago en woont en werkt momenteel in Berlijn. Daar trad ze vorig jaar onder meer op op het A L'ARME! Festival én werd haar Landscape opgevoerd, een mobiel partituur-doeke van wel vijftig meter lang.

Vandeweyer blijft graag in België komen, voor samenwerkingen met onder andere Fred Van Hove en optredens op Jazz Middelheim. Zo eert ze haar roots. Het begon voor haar namelijk allemaal bij de fanfare van Schaffen, waar ze de marimba en de vibrafoon leerde kennen: *“Ik was zes toen ik naar het nieuwjaarsconcert van de fanfare ging. Mijn toenmalige leraar in het trommelkorps van de fanfare speelde er het stuk Czardas op marimba. Ik was zodanig onder de indruk*

dat ik bij hem les wou gaan volgen aan de muziekacademie in Diest. Daar koos ik vrij gauw voor het melodisch slagwerk. Bij de Schaffense jeugd- en drumband De Notenbalkers en in de fanfare zelf heb ik jarenlang marimba, klokkenspel, xylofoon en vibrafoon gespeeld.” Dat worden goeie ‘vibes’ vanavond. (Sorry, we kunnen niet allemaal zo spitsvondig zijn als schrijver Pfeiffer.)

Lies Xhonneux

CREDITS

spel:	Sofie Declair, Robby Cleiren, Koen van Kaam, Nico Sturm, Kenneth Cardon
tekst:	Ilja Leonard Pfeijffer
regie:	Jorgen Cassier
livemuziek:	Els Vandeweyer
foto:	Kaat Pype

BRONNEN

BECKERS, I. *“Huisschrijver Ilja Leonard Pfeijffer schrijft estafettevoorstelling over liefde en eenzaamheid.”* Interview met Ilja Leonard Pfeijffer. Toneelgroepmaastricht.be, 7 februari 2019.

GEERAERTS, G. *“Els Vandeweyer maakt naam in de Europese jazzscene.”* Het Nieuwsblad, 13 augustus 2011.

HEREMANS, T. *“Aantal fake news-campagnes door overheden neemt toe.”* De Standaard, 27 september 2019.

ORTIZ, A. *“Mike Hughes, 64, D.I.Y. Daredevil, Is Killed in Rocket Crash.”* New York Times, 23 februari 2020.

SIEBELINK, J. *“Interview met Ilja Leonard Pfeijffer over zijn nieuwste boek: Grand Hotel Europa.”* Bol.com Lees Magazine, 13 december 2018.

RUSHDIE, S. Quichotte. Jonathan Cape, augustus 2019.

TIELENS, F. *“Soms is het nodig om alles eens goed op te kuisen in mijn hoofd.”* Interview met Sofie Declair. De Standaard, 3 maart 2018.

VINCENT, P. *“Na 25 jaar op de planken speelt Sofie Declair in ‘De Dag’ haar eerste grote tv-rol.”* Interview met Sofie Declair. Gazet van Antwerpen, 9 januari 2019.

www.elsvandeweyer.com

www.zuidpool.be

www.warande.be